

Ірина Леонідівна СЕРДЕЧНА,
асистент кафедри цивільного права та процесу
Хмельницького університету управління та права,
civil@univer.km.ua

УДК 347.61

ДО ПИТАННЯ ПРО ПОНЯТТЯ “ЧЛЕН СІМ’Ї” В СІМЕЙНОМУ ПРАВІ: НОРМАТИВНИЙ ТА ДОКТРИНАЛЬНИЙ ПІДХОДИ

Для повного розуміння понятійного апарату в юридичній науці загалом та сімейному праві зокрема потребує дослідження термін “член сім’ї”, який є невід’ємною складовою поняття “сім’я”. У сучасній доктрині та законодавстві, незважаючи на велику кількість спроб визначити досліджуване поняття, серед авторів не досягнуто єдності думок, тому залишаються дискусійними питання щодо доцільності затвердження нормативного поняття “член сім’ї”, його розуміння у різних галузях права та необхідності формулювання єдиного визначення. Автором проведено правовий аналіз поняття “член сім’ї” у юридичній науці та законодавстві. Використано два основні підходи вивчення цього питання: нормативний та доктринальний, в результаті застосування яких проаналізовано не лише законодавчу та судову базу, де використовується поняття “член сім’ї”, але й наукові розробки у цьому напрямку. Обґрунтовано недоречність визначення єдиного поняття “член сім’ї” для різних галузей права та сформульовано розуміння цього терміна.

Ключові слова: поняття “член сім’ї”, нормативний підхід, доктринальний підхід.

Авторами різних галузей права, в тому числі і сімейного, приділено значну увагу дослідженню категорії сім’я, поряд з якою, безсумнівно, виникає термін “член сім’ї”. Слід вказати, що, незважаючи на велику кількість спроб з боку науковців визначити досліджуване поняття, єдності думок у цьому напрямі не досягнуто. Дискусійними залишаються питання щодо доцільності затвердження нормативного поняття “член сім’ї”, його розуміння у сімейному, цивільному, житловому, кримінальному та інших галузях права та щодо необхідності формулювання єдиного визначення цього поняття.

Дослідженню категорії “член сім’ї” приділено незначну увагу науковців, серед них — Я. Р. Веберс [1] та Р. П. Мананкова [2; 3], які у своїх працях частково проаналізували правовий статус особи як члена сім’ї. Окрім цього, варто згадати і таких авторів: В. А. Ватрас, Є. М. Ворожейкін, В. І. Данілін, М. К. Галянтіч, Г. К. Матвеев, С. О. Муратова, С. І. Реутов, З. В. Ромовська, В. О. Рясенцев, Я. М. Шевченко та інші.

Метою статті є дослідження терміна “члени сім’ї”, що дасть змогу не лише з’ясувати його зміст, але й відобразити основні напрямки та підходи щодо нормативного та доктринального розуміння цього поняття у юридичній науці.

Сімейний кодекс України (СК України) широко застосовує поняття “член сім’ї”, при цьому легального визначення він не містить. Сутність категорії “член сім’ї” ми можемо з’ясувати лише у розрізі детального аналізу поняття “сім’я”, що відображає в собі елементи, які використовуються при її визначенні. Я. М. Шевченко вказала: від того, як визначається поняття сім’ї, залежить структура і зміст прав і обов’язків, що поєднують людину з сім’єю, залежить саме існування сім’ї як суспільного явища,

визначення кола інтересів людини в сім'ї [4, с. 330]. У юридичній науці були численні спроби авторів розкрити категорію “сім'я”, однак єдиного підходу у їх поглядах щодо цього питання немає. Стаття 3 СК України вказує: “... сім'ю складають особи, які спільно проживають, пов'язані спільним побутом, мають взаємні права та обов'язки” [5]. Тобто хоча законодавець поняття “сім'я” повністю не розкриває, однак вкладає у його розуміння певні ознаки [6, с. 326]. Сім'я — це категорія, яка досліджується не лише юридичною наукою, але й іншими науками, такими як соціологія, філософія. Однак якщо соціологію цікавить сім'я як соціальна одиниця, яка базується на спільному проживанні та взаємній моральній відповідальності, то у праві найбільший інтерес викликає саме юридичний зв'язок [7, с. 86].

Науковці в галузі сімейного права висловлюють таке розуміння поняття “сім'я” — це коло осіб [8 с. 162; 9, с. 45; 10 с. 13; 11, с. 36], союз осіб [12, с. 89], об'єднання осіб [13, с. 42; 14, с. 28–29], постійне співжиття осіб [15, с. 259], спільність осіб [16, с. 10], організована соціальна спільність [17, с. 68], пов'язані взаємними правами та обов'язками і виникають на підставі відповідних юридичних фактів.

Ми підтримуємо позицію авторів, що на сьогодні в науці сімейного права напрацьований значний масив наукових дефініцій сім'ї, що становить достатню основу для розробки визначення досліджуваного поняття, яке надалі буде придатним для законодавчого його закріплення, та беремо за основу визначення, запропоноване В. А. Ватрасом: сім'я — це юридичний зв'язок між фізичними особами, заснований на шлюбі, відносинах родинності, усиновленні та інших підставах, передбачених у законі, який проявляється у наділенні їх на засадах рівності взаємними особистими немайновими та майновими правами та обов'язками, спільному житті, спільності інтересів та взаємній юридичній відповідальності [7, с. 87, 89].

Вважаємо, що саме ця дефініція, а саме категорія юридичного зв'язку, буде вирішальною ознакою для визначення поняття “члени сім'ї”.

З'ясувавши основні підходи до категорії сім'я, перейдемо до детального дослідження змісту поняття “член сім'ї”. Для цього виділимо два основні підходи щодо його розуміння, а саме: нормативний та доктринальний. У першу чергу, звернемо увагу на нормативний підхід, тобто визначення поняття “член сім'ї” у чинному законодавстві України та судовій практиці. Досліджувана категорія зустрічається не лише в галузі сімейного права, але й у інших галузях права, а саме: праві соціального забезпечення, цивільному, житловому, кримінальному праві та ін. Це поняття законодавець використовує як на рівні кодифікованих нормативно-правових актів, так і законів, підзаконних актів. Найбільш широко використовує термін “член сім'ї” галузь сімейного права. У СК України зустрічаємо такі положення:

— “Сімейний кодекс України визначає засади шлюбу, ... зміст особистих немайнових і майнових прав та обов'язків батьків і дітей, усиновлювачів та усиновлених, інших членів сім'ї та родичів” (ч. 1 ст. 1);

— “регулювання сімейних відносин здійснюється з метою утвердження почуття обов'язку перед батьками, дітьми та іншими членами сім'ї” (ч. 2 ст. 1);

— “Сімейний кодекс України регулює сімейні особисті немайнові та (або) майнові відносини між іншими членами сім'ї та родичами, визначеними у ньому” (ч. 3 ст. 2);

— “права та обов'язки інших членів сім'ї та родичів” (розділ V) [5] тощо.

Поняття “члени сім'ї” широко використовуються і в інших кодифікованих актах, серед них — Цивільний кодекс України (ЦК України):

— “моральна шкода полягає: у душевних стражданнях, яких фізична особа зазнала у зв'язку з протиправною поведінкою щодо неї самої, членів її сім'ї чи близьких родичів” (п. 2 ч. 2 ст. 23);

— “діездатна сторона зобов'язана відшкодувати опікунові недіездатної фізичної особи або членам її сім'ї моральну шкоду, якщо буде встановлено, що вона знала про психічний розлад або недоумство другої сторони або могла припустити такий її стан” (ч. 4 ст. 226);

— “право на відповідь, а також на спростування недостовірної інформації щодо особи, яка померла, належить членам її сім’ї, близьким родичам та іншим заінтересованим особам” (ч. 2 ст. 277);

— “фізична особа, яка перебуває на стаціонарному лікуванні у закладі охорони здоров’я, має право на допуск до неї інших медичних працівників, членів сім’ї, опікуна, піклувальника, нотаріуса та адвоката” (ч. 1 ст. 287) [18] тощо.

Житлове законодавство також широко використовує поняття “член сім’ї”. Так, ст. 64 Житлового кодексу Української РСР (ЖК УРСР) до членів сім’ї наймача відносить дружину наймача, їх дітей і батьків; також членами сім’ї наймача може бути визнано й інших осіб, якщо вони постійно проживають разом з наймачем і ведуть з ним спільне господарство; у випадку, якщо ж вказані особи перестали бути членами сім’ї наймача, але продовжують проживати в займаному житловому приміщенні, вони мають такі ж права і обов’язки, як наймач і члени його сім’ї.

Поняття “члени сім’ї” застосовувався і у такі норми ЖК УРСР:

— “у разі смерті громадянина, який перебував на обліку потребуючих поліпшення житлових умов, за членами його сім’ї зберігається право подальшого перебування на обліку” (п. 3 ст. 41);

— “наймач вправі в установленому порядку за письмовою згодою всіх членів сім’ї, які проживають разом з ним, вселити в займане ним житлове приміщення свою дружину, дітей, батьків, а також інших осіб” (п. 1 ст. 65);

— “якщо наймач або члени його сім’ї були відсутні з поважних причин понад шість місяців, цей строк за заявою відсутнього може бути продовжено наймодавцем, а в разі спору — судом” (п. 2 ст. 71);

— “наймач житлового приміщення вправі за згодою членів сім’ї в будь-який час розірвати договір найму” (п. 1 ст. 107) [19] тощо.

У кримінальному законодавстві поняття “член сім’ї” зустрічаємо в нормах як матеріального, так і процесуального права. Так, відповідно до Кримінального кодексу України (КК України):

— “не підлягає кримінальній відповідальності особа за відмову давати показання під час провадження досудового розслідування або в суді щодо себе, а також членів її сім’ї чи близьких родичів, коло яких визначається законом” (ч. 2 ст. 385);

— “не підлягають кримінальній відповідальності за заздальгідь не обіцяне приховування злочину члени сім’ї чи близькі родичі особи, яка вчинила злочин, коло яких визначається законом” (ч. 2 ст. 396) [20].

У свою чергу, Кримінальний процесуальний кодекс України роз’яснює, кого слід розуміти під поняттям “близькі родичі та члени сім’ї”, а саме: чоловік, дружина, батько, мати, вітчим, мачуха, син, дочка, пасинок, падчерка, рідний брат, рідна сестра, дід, баба, прадід, прабаба, внук, внучка, правнук, правнучка, усиновлювач чи усиновлений, опікун чи піклувальник, особа, яка перебуває під опікою або піклуванням, а також особи, які спільно проживають, пов’язані спільним побутом і мають взаємні права та обов’язки, у тому числі особи, які спільно проживають, але не перебувають у шлюбі (п. 1 ст. 3 КПК України) [21].

Окрім кодифікованих нормативно-правових актів, законодавець застосовує поняття “член сім’ї” і в інших правових документах, де висловлені різні підходи щодо його розуміння:

— *члени сім’ї* — це особи, які перебувають у шлюбі; проживають однією сім’єю, але не перебувають у шлюбі між собою; їхні діти; особи, які перебувають під опікою чи піклуванням; є родичами прямої або непрямої лінії споріднення за умови спільного проживання (Закон України “Про попередження насильства в сім’ї” від 15 листопада 2001 р.) [22];

— *члени сім’ї* — це особи, які перебувають у шлюбі, а також їхні діти, в тому числі повнолітні, батьки, особи, які перебувають під опікою і піклуванням, інші особи, які спільно проживають, пов’язані спільним побутом, мають взаємні права та обов’язки,

у тому числі особи, які спільно проживають, але не перебувають у шлюбі (Закон України “Про засади запобігання і протидії корупції” від 7 квітня 2011 р.) [23];

— *члени сім’ї абонента* — це особи, які зареєстровані і проживають разом з абонентом в одному житловому приміщенні (постанова Кабінету Міністрів України “Про затвердження Правил надання та отримання телекомунікаційних послуг” від 11 квітня 2012 р.) [24];

— *до членів сім’ї інваліда* належать громадяни України, які проживають разом з ним, пов’язані спільним побутом, мають взаємні права та обов’язки на підставі шлюбу, кровного споріднення, усиновлення, опіки або піклування над неповнолітніми дітьми, а також на інших підставах, які не заборонені законом і не суперечать моральним засадам суспільства та місце проживання яких зареєстровано в Україні в установленому законодавством порядку (постанова Кабінету Міністрів України “Про затвердження Порядку забезпечення інвалідів автомобілями” від 19 липня 2006 р.) [25];

— *члени сім’ї громадянина* — це чоловік (дружина), батьки, діти, у тому числі усиновлені, баба, дід, що перебувають на обліку громадян, які потребують поліпшення житлових умов, у складі сім’ї громадянина (постанова Кабінету Міністрів України “Про затвердження Порядку забезпечення громадян доступним житлом” від 11 лютого 2009 р.) [26];

— *члени сімей учасників масових акцій громадського протесту* — особи, які перебувають у шлюбі; проживають однією сім’єю, але не перебувають у шлюбі між собою; їхні діти; особи, які перебувають під опікою чи піклуванням; є родичами прямої або непрямої лінії споріднення за умови спільного проживання (Закон України “Про встановлення державної допомоги постраждалим учасникам масових акцій громадського протесту та членам їх сімей” від 21 лютого 2014 р.) [27].

Важлива спроба визначити поняття “член сім’ї” була зроблена Рішенням Конституційного Суду України у справі за конституційними поданнями Служби безпеки України, Державного комітету нафтової, газової та нафтопереробної промисловості України, Міністерства фінансів України щодо офіційного тлумачення положень пункту 6 статті 12 Закону України “Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей”, частин четвертої і п’ятої статті 22 Закону України “Про міліцію” та частини шостої статті 22 Закону України “Про пожежну безпеку” (справа про офіційне тлумачення терміна “член сім’ї”) від 3 червня 1999 р. № 5-рп/99 [28]. У рішенні зроблено аналіз законодавства, де застосовується поняття “член сім’ї”, в тому числі і сімейного. Було вирішено, що до кола членів сім’ї належать дружина (чоловік), діти і батьки. Стосовно них ознака ведення спільного господарства застосовується лише у передбачених законом випадках. Діти є членами сім’ї незалежно від того, чи є це діти будь-кого з подружжя, спільні або усиновлені, народжені у шлюбі або позашлюбні. Членами сім’ї можуть бути визнані й інші особи за умов постійного проживання і ведення спільного господарства, тобто не лише близькі родичі (рідні брати, сестри, онуки, дід, баба), але й інші родичі або особи, які не перебувають у безпосередніх родинних зв’язках (неповнорідні брати, сестри; зять, невістка; вітчим, мачуха; опікуни, піклувальники, пасинки, падчерки та інші). Рішенням Конституційного Суду України було здійснено спробу визначити ознаки та коло членів сім’ї та дати їх міжгалузеве розуміння, чого досягнуто не було.

Так, поняття “члени сім’ї” має своє застосування не лише у сімейному законодавстві, але і в інших галузях права. При цьому кожна галузь відображає у цьому понятті свої основні засади, завдання, специфіку предмета та методу. Тобто одна і та ж сама особа може бути членом сім’ї відповідно до положень однієї галузі права і може не бути членом сім’ї згідно з положеннями іншої, що створює труднощі в правозастосовній практиці.

Для більш детального вирішення цього питання звернемося до доктринального підходу визначення поняття “член сім’ї”, що характеризується, в першу чергу, неоднозначністю поглядів науковців щодо необхідності закріплення єдиного розуміння цього терміна. Так, Р. П. Мананкова, обґрунтовуючи позицію єдиного визначення для

різних галузей права, вказує, що склад сім'ї в законодавстві визначається неоднаково та створює підставу для поширеного твердження про різний зміст поняття "член сім'ї", однак, незважаючи на це, має існувати одне визначення для всіх галузей і нормативно-правових актів [2, с. 22–23]. У свою чергу, А. П. Сергеев, Ю. К. Толстой відстоюють позицію, що в різних галузях права в поняття "член сім'ї" вкладається неоднаковий зміст [5, с. 323]. Деякі автори зазначають, що "член сім'ї" — це "наскрізний" суб'єкт декількох галузей права, при цьому в різних галузях, а нерідко й в окремих нормативних актах у межах однієї галузі коло членів сім'ї визначається по-різному [29, с. 30–31]. Ми підтримуємо точку зору щодо недоречності існування єдиного визначення поняття "член сім'ї" для усіх галузей права, оскільки кожен правовідносини у це поняття вкладають виключно характерний їм зміст.

Формулюючи визначення поняття "член сім'ї", автори обґрунтовують різні підходи: Р. П. Мананкова вказує, що *член сім'ї* — це громадянин, пов'язаний з визначеною сім'єю як малою соціальною групою шлюбом, спорідненням, усиновленням чи іншою формою прийняття дітей на виховання, спільністю життя, а також сімейними правами та обов'язками. Автор зазначає, якщо відсутня хоча б одна із вказаних ознак, то про суб'єкта неможливо говорити як про члена сім'ї з юридичної точки зору [2, с. 24].

В. А. Ватрас визначає поняття члени сім'ї (у сімейно-правовому змісті) як фізичні особи, які пов'язані з конкретною сім'єю шлюбом, родинністю, усиновленням та деякими формами влаштування дітей, позбавлених батьківського піклування, спільним життям, спільністю інтересів, взаємними сімейними правами та обов'язками, які поряд з іншими особами можуть бути суб'єктами сімейних правовідносин. Автор підтримує позицію щодо недоцільності формулювання єдиного, комплексного для усіх галузей права поняття "член сім'ї" [30, с. 6–7].

У житловому праві М. К. Галянич визначає поняття "член сім'ї" як особу, яка перебуває з наймачем у правовідносинах, природа яких визначається кровними (родинними зв'язками) або шлюбними відносинами; постійним проживанням; веденням з ним спільного господарства [31, с. 84].

М. Невалний, аналізуючи поняття "член сім'ї", в контексті визначення наявності сім'ї після смерті потерпілого у зв'язку з трудовим каліцтвом або іншим ушкодженням здоров'я, пов'язаним з виконанням трудових обов'язків, надає перевагу такому переліку осіб, які входять до членів сім'ї потерпілого: чоловік, дружина, діти, що перебувають на їх утриманні і не досягли 18 років, або старше цього віку, які одержують допомогу як інваліди з дитинства I або II групи; непрацездатні батьки подружжя, що проживають спільно з ними, якщо вони не одержують пенсії і немає інших осіб, зобов'язаних за законом їх утримувати; усиновлені діти, які проживають з усиновителями, нарівні з рідними; пасинки і падчерки, які проживають з вітчимою або мачухою [32, с. 53].

У юридичній енциклопедії під поняттям "члени сім'ї" розуміють осіб, які мають певні права та обов'язки, що ґрунтуються на їх сімейному стані. Автор зазначив, що в різних галузях права та законодавства України застосовуються свої визначення членів сім'ї, залежно від особливостей відносин, у яких такі особи беруть участь, і комплексу прав та обов'язків, яких вони набувають [33, с. 412].

Так, у ході проведеного дослідження ми з'ясували, що термін "член сім'ї" походить від поняття "сім'я" та є невіддільним її елементом. Членство в сім'ї є одним із юридичних фактів у фактичному складі, який необхідний зацікавленій особі для отримання прав, пільг, обов'язків, передбачених нормативним актом, і як елемент фактичного складу у вигляді конкретного сімейно-правового зв'язку цієї особи з колом осіб, передбачених у законі. Так, громадяни визнаються суб'єктами окремих правовідносин (сімейних, житлових, пенсійних та ін.) при наявності юридичного складу, одним з елементів якого має бути факт перебування особи у певному сімейно-правовому зв'язку з вказаною у законі особою [34, с. 124].

З аналізу нормативного та доктринального підходів щодо визначення поняття "член сім'ї" ми дійшли висновку, що основні ознаки щодо розуміння цього терміна

мають бути сформульовані саме в галузі сімейного права, однак при цьому кожна галузь права, яка використовує це поняття має дати власне визначення, яке відповідає її меті. Відповідно до сімейного законодавства членами сім’ї є подружжя, дитина (діти як потомство, усиновлені); мачуха (вітчим) і батько (матір) дитини, якщо між ними зареєстрований шлюб та дитина (пасинок, падчерка). Коли ж особа утворює власну сім’ю вона відокремлюється від своїх батьків та є членом уже своєї окремої сім’ї, а стосовно батьків буде колишнім членом сім’ї. Незважаючи на тимчасовий характер правовідносин, які виникають у результаті встановлення опіки та піклування, укладення договору патронату, створення прийомної сім’ї чи дитячого будинку сімейного типу, особи, які виступають учасниками цих відносин, є повноцінними членами сім’ї, оскільки їх об’єднує не лише спільність життя та інтересів, але й взаємні права та обов’язки, визначені нормами сімейного законодавства. Для галузі житлового права на перший план висувуються такі ознаки, як спільне проживання та ведення спільного господарства. Відповідно до ч. 2 ст. 64 членами сім’ї можуть бути визнані інші особи, якщо вони постійно проживають з наймачем і ведуть з ним спільне господарство, тому до них можна віднести не лише дружину (чоловіка), дітей та батьків, але й інших осіб, у тому числі не пов’язаних родинними зв’язками. Цивільне право при визначенні поняття “член сім’ї” звертає увагу на такі ознаки, як спільне проживання, спільний побут, взаємні права та обов’язки. Підставою виникнення цього правового статусу буде вважатись шлюб, споріднення, усиновлення, опіка та піклування. Кримінальне законодавство формує дефініцію “член сім’ї”, вказуючи чіткий перелік осіб. Тобто галузі права можуть, виходячи із загального поняття, адаптувати та обмежувати поняття “член сім’ї” з метою досягнення результату правового регулювання, визначеного цією галуззю [35, с. 202].

Отже, член сім’ї (у сімейно-правовому аспекті) — це особа, яка має тісний правовий зв’язок з сім’єю, що ґрунтується на шлюбі, спорідненні, усиновленні, інших формах влаштування дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, характеризується спільністю життя та інтересів, наявністю взаємних прав і обов’язків, передбачених сімейним законодавством.

Список використаних джерел

1. Веберс, Я. Р. Правосубъектность граждан в советском гражданском и семейном праве [Текст] / Я. Р. Веберс. — Рига : Зинатне, 1976. — 231 с.
2. Мананкова, Р. П. Правовые проблемы членства в семье [Текст] / Р. П. Мананкова. — Томск : Изд-во Томск. ун-та, 1985. — 144 с.
3. Мананкова, Р. П. Правовой статус членов семьи по советскому семейному законодательству [Текст] / Р. П. Мананкова ; под ред. Б. Л. Хаскельберга. — Томск : Изд-во Томского ун-та, 1991. — 232 с.
4. Шевченко, Я. М. Вибрані праці (1964–2012 рр.) [Текст] / Я. М. Шевченко ; відп. ред. Р. О. Стефанчук. — К. : Асоціація цивілістів України; Одеса : Центр досліджень права ім. Савіньї; Кам’янець-Подільський : Рута, 2012. — 404 с.
5. Сімейний кодекс України від 10.01.2002 р. № 2947-III [Текст] // ВВР. — 2002. — № 21–22. — Ст. 135.
6. Гражданское право [Текст] : учебн. : [в 3 т.], под ред. А. П. Сергеева, Ю. К. Толстого. — [4-е изд., перераб. и доп.]. — М. : ТК Велби, Проспект, 2004. — Т. 3. — 784 с.
7. Ватрас, В. А. Поняття “сім’я” у сімейному праві України / В. А. Ватрас // Форум права. — 2009. — № 1. — С. 83–91 [Електронний ресурс] Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського. — URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/FP_index.htm_2009_1_15.
8. Свердлов, Г. М. Советское семейное право [Текст] / Г. М. Свердлов. — М. : Гос. изд-во юрид. лит-ры, 1958. — 299 с.
9. Рясенцев, В. А. Семейное право [Текст] / В. А. Рясенцев. — М. : Юридическая литература, 1971. — 293 с.
10. Гришин, И. П. Семейное право: Вопросы и ответы [Текст] / И. П. Гришин, И. И. Гришина. — М. : Юриспруденция, 2001. — 128 с.

11. Сімейне право [Текст] : навч. посіб. / [С. П. Індиченко, В. С. Гопанчук, О. В. Дзера, Л. А. Савченко]. — К. : Вентури, 1997. — 272 с.
12. Бошко, В. И. Очерки советского семейного права [Текст] / В. И. Бошко. — К. : Госполитиздат УССР, 1952. — 371 с.
13. Матвеев, Г. К. Советское семейное право [Текст] / Г. К. Матвеев. — М. : Юридическая литература, 1978. — 240 с.
14. Муратова, С. А. Семейное право [Текст] : учебн. пособ. ; Нормативные акты / С. А. Муратова. — М. : Юриспруденция, 2001. — 384 с.
15. Комментарий к Семейному кодексу Российской Федерации [Текст] / под общ. ред. П. В. Крашениникова, П. И. Седугина. — М. : ИНФРА-М : Норма, 1997. — 372 с.
16. Нечаева, А. М. Семейное право [Текст] : курс лекц. / А. М. Нечаева. — М. : Юристь, 2002. — 320 с.
17. Сімейне право України [Текст] : підручн. / за ред. Ю. С. Червоного. — К. : Істина, 2004. — 400 с.
18. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. № 435-IV [Текст] // ОВУ. — 2003. — № 11. — Ст. 261.
19. Житловий кодекс Української РСР від 30.06.1983 р. № 5464-X [Текст] // ВВР УРСР. — 1983. — № 28. — Ст. 573.
20. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 р. № 2341-III [Текст] // ОВУ. — 2001. — № 1. — Ст. 920.
21. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 р. № 4651-VI [Текст] // ОВУ. — 2012. — № 37. — Ст. 1370.
22. Про попередження насильства в сім'ї : Закон України від 15.11.2001 р. № 2789-III [Текст] // ВВР. — 2002. — № 10. — Ст. 70.
23. Про засади запобігання і протидії корупції : Закон України від 20.06.2011 р. № 3206-VI [Текст] // ОВУ. — 2011. — № 44. — Ст. 1764.
24. Про затвердження Правил надання та отримання телекомунікаційних послуг : постанова Кабінету Міністрів України від 11.04.2012 р. № 295 [Текст] // ОВУ. — 2012. — № 29. — Ст. 1074.
25. Про затвердження Порядку забезпечення інвалідів автомобілями : постанова Кабінету Міністрів України від 19.07.2006 р. № 999 [Текст] // ОВУ. — 2006. — № 30. — Ст. 2130.
26. Про затвердження Порядку забезпечення громадян доступним житлом : постанова Кабінету Міністрів України від 11.02.2009 р. № 140 [Текст] // ОВУ. — 2009. — № 14. — Ст. 436.
27. Про встановлення державної допомоги постраждалим учасникам масових акцій громадського протесту та членам їх сімей : Закон України від 21.02.2014 р. № 745-VII [Текст] // ОВУ. — 2014. — № 18. — Ст. 529.
28. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Служби безпеки України, Державного комітету нафтової, газової та нафтопереробної промисловості України, Міністерства фінансів України щодо офіційного тлумачення положень пункту 6 статті 12 Закону України Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей, частин четвертої і п'ятої статті 22 Закону України "Про міліцію" та частини шостої статті 22 Закону України "Про пожежну безпеку" (справа про офіційне тлумачення терміна "член сім'ї") від 03.06.1999 р. № 5-рп/99, Справа № 1-8/99 [Текст] // ОВУ. — 1999. — № 24. — Ст. 1122.
29. Черновалюк, Ю. Ю. Реалізація права на сім'ї шляхом створення дитячих будинків сімейного типу [Текст] : монограф. / Ю. Ю. Черновалюк. — Запоріжжя : Просвіта, 2011. — 172 с.
30. Ватрас, В. А. Суб'єкти сімейних правовідносин [Текст] : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.03 "Цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право" / В. А. Ватрас ; Інститут держави і права ім. В. М. Корецького НАН України. — К., 2008. — 19 с.
31. Галянтич, М. К. Житлове право України [Текст] : навч. посіб. / М. К. Галянтич. — К. : Юрінком Інтер, 2007. — 528 с.
32. Неваліний, М. Визначення поняття сім'ї та членів сім'ї потерпілого [Текст] / М. Неваліний // Право України. — 1996. — № 8. — С. 52-53.
33. Юридична енциклопедія [Текст] : [в 6 т.] / редкол. Ю. С. Шемшученко (голова редкол.) та ін. — К. : Укр. енцикл., 1998. — Т. 6: Т-Я. — 2004. — 768 с.
34. Данилин, В. И. Юридические факты в советском семейном праве [Текст] / В. И. Данилин, С. И. Реутов. — Свердловск : Изд-во Уральского ун-та, 1989. — 156 с.

35. *Галлянтич, М. К.* Проблеми визначення поняття “член сім’ї” за цивільним, сімейним та житловим законодавством України [Текст] / М. К. Галлянтич // Наукові засади та практика застосування нового Сімейного кодексу України : матеріали круглого столу. 25 травня 2006 р., м. Київ. — Х. : Ксилон, 2007. — С. 195–202.

*Рекомендовано до друку кафедрою цивільного права та процесу
Хмельницького університету управління та права
(протокол № 4 від 13 листопада 2014 року)*

Надійшла до 28.11.2014

Сердечная И. Л. К вопросу о понятии “член семьи” в семейном праве: нормативный и доктринальный подходы

Для полного понимания понятийного аппарата в юридической науке в целом и семейном праве в частности требует исследования категория “член семьи”, который является неотъемлемой составляющей понятия “семья”. В современной доктрине и законодательстве, несмотря на большое количество попыток определить изучаемое понятие, среди авторов не достигнуто единства мнений, поэтому остаются дискуссионными вопросы о целесообразности утверждения нормативного понятия “член семьи”, его понимание в различных отраслях права и необходимости формулирования единого определения. Автором проведен правовой анализ понятия “член семьи” в юридической науке и законодательстве. Использованы два основных подхода изучения этого вопроса: нормативный и доктринальный, в результате применения которых проанализированы не только законодательную и судебную базу, где используется понятие “член семьи”, но и научные разработки в этом направлении. Обоснованно неуместность определения единого понятия “член семьи” для различных отраслей права и сформулировано понимание этого термина.

Ключевые слова: понятие “члены семьи”, нормативный подход, доктринальный подход.

Serdechna, I. L. On the Concept of “Family Member” in Family Law: Normative and Doctrinal Approaches

To fully understand the conceptual apparatus in legal science in general and family law in particular need of research, the term “family member”, which is an integral part of the concept of “family”. In modern doctrine and law, in spite of a number of attempts to define this concept, there is not consensus among authors, so debatable issues remains: whether to approve a normative concept of “family member”; for its understanding in various areas of law and the need for the formulation of a single definition. The author conducted a legal analysis of the concept of “family member” in jurisprudence and legislation. She used two main approaches to study this issue: the normative and doctrinal, as a result of which author not only analysed the legislative and judicial framework, but also research into this issue concept of family members. Also author grounded irrelevance single definition of the term “family member” for different areas of law and formulated understanding of this term.

Keywords: concept family members, normative approach, doctrinal approach.

